

ZVEZA ZDRUŽENJ BORCEV ZA VREDNOTE NOB SLOVENIJE

Sporočila

Številka 5
Maj 2015

VSEBINA ★ Sporočila št. 5, maj 2015

A. GOVORI

- JANEZ STANOVNIK, častni predsednik ZZB NOB Slovenije, na prireditvi ob 70. obletnici zadnjih bojev II. svetovne vojne na Poljani 16. 5. 2015, 2
- MILAN KUČAN, prvi predsednik RS, na prireditvi ob 70. obletnici zmage v Ljubljani 9. 5. 2015, 4
- DR. ANJA KOPAČ MRAK, ministrica za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti, na slovesnosti ob 70. obletnici osvoboditve taborišča v Mauthausnu 10. 5. 2015, 5
- MILAN PAHOR na prireditvi v spomin na spopad tigrovcev z italijansko policijo na Mali Gori 10. 5. 2015, 6
- DR. ANTON VRATUŠA na slovesnosti ob 70. obletnici osvoboditve na vrtu spominov in tovarštva v Petanjcih 7. 5. 2015 9
- MAG. DANIEL WUTTI na osrednji proslavi ob koncu druge svetovne vojne v Celovcu 3. 5. 2015, 10
- BOGDAN OSOLNIK, član Sveta ZB, na slovesnosti ob prazniku ZB in državnem prazniku Dnevu upora proti okupatorju v Festivalni dvorani v Ljubljani 27. 4. 2015 12
- PATER BOGDAN KNAVS – uvod, pridiga in zaključek maše na Šarhovem pohodu na Pohorju 26. 4. 2015 13

B. PODPORA POZIVU ZA NOTIFIKACIJO NASLEDSTVA AVSTRIJSKE DRŽAVNE POGODBE 14**C. PROTEST PROTI NEOFAŠISTIČNI PROVOKACIJI 23. MAJA 2015 V GORICI (ITALIJA)** 14**D. AKTIVNOSTI DELOVNIH TELES ZVEZE OD 1. 5. DO 31. 5. 2015** 15**E. OBVESTILA** 16

Fotografije na naslovnici so s proslav: v Ljubljani 9. 5. 2015; foto Iztok Pipan, TMM v Ajdovščini 2. 5. 2015; foto: Janez Alič na Poljani 16. 5. 2015; foto: Jožica Hribar

Govori s prireditve ob 70. obletnici osvoboditve, ki so jih imeli dr. Aleksandra Berberih Slana v Mariboru, Milan Gorjanc na Smrečju pri Turjaku, minister Dejan Židan na Šarhovem pohodu na Pohorju, dr. Martin Premk v Cerknici, dr. Borut Klabjan na Nanosu in mag. Viktor Žakelj v Škofji Loki, so objavljeni na spletni strani ZZB NOB Slovenije www.zzb-nob.si.

Za objavo govora Saša Vuga na proslavi ob 70. obletnici ustanovitve prve slovenske vlade, ki je bila 2. maja 2015 v Ajdovščini, žal nismo uspeli pridobiti soglasja avtorja.

A. GOVORI**GOVOR JANEZA STANOVNIKA, ČASTNEGA PREDSEDNIKA ZZB NOB SLOVENIJE, NA OSREDNJI PRIREDITVI OB 70. OBLETNICI ZADNJIH BOJEV 2. SVETOVNE VOJNE NA POLJANI, 16. MAJA 2015****ZMAGA**

Zmaga! Svoboda! Mir! – je pred 70 leti odmevalo po hribih in dolinah med Uršljo in Peco. Preteklo je točno 1.500 dni okupacije slovenske zemlje, dolgih dni, ko solze in kri »po Kranji, Korotanji napolnile bi jezero«!

Hitler je že 30. aprila – z lastno roko – končal svoje zločinsko življenje. Vrhovni poveljnik nemške nacistične vojaške sile feldmaršal Keitel je pred zavezniki v Karlsruheju pri Berlinu podpisal brezpogojno kapitulacijo, ki naj začne veljati v noči od 8. na 9. maj točno opolnoči! Akt o kapitulaciji zapoveduje vsem vojaških enotam pod nacifašistično oblastjo, da točno ob tem času položijo orožje pred zavezniškimi enotami na ozemlju, na katerem bi se v tej uri nahajale.

Na severnem delu Slovenije – med Savo in Dravo – se je pa v tistih dneh, ko sta Evropa in ves svet že slavila zmago nad nacifašizmom, trlo in gnetlo zločinskih vojska, ki so štiri leta po Balkanu morale, požigale in posiljevale. Po oceni naj bi jih bilo okoli 700.000! (KI NAJ BI ŠTELE OKOLI 700.000 VOJAKOV- VOJSKA NI MOGLO BITI TOLIKO!!) Po Titovem povelju naj bi te nacistične in kvizlinške vojske uničila jugoslovanska armada s slovito operacijo »klešče«! Od vzhoda jih je oblegala III. armada (Kosta Nadj), ki so jo podpirali sovjetska in bolgarska vojska ter Prekmurski bataljon, od zahoda je stiskala motorizirana divizija IV. armade (Boško Šiljegović), z juga pa sta nastopali I (Koča Popović) in II. armada (Peko Dabšević). Na vrhu, tukaj v Mežiški dolini, pa so najtežjo nalogo zapore dobile slovenske brigade: Tomšičeva, Šerčerjeva, Šlandrova in Zidanškova, podprta s Koroškimi in Kokrškimi odredom.

Strateški cilj nacifašističnih zločincev z Balkana je bil, da se prebijejo v Avstrijo, da kršijo brezpogojno kapitulacijo in nadaljujejo vojno – ter tako drugo svetovno vojno pretvorijo v tretjo. Pri tem jih je občasno podžigala dvoličnost tako nekaterih zavezniških poveljnikov (Wolf) kot tudi samega Dönitza, ki je ob prevzemanju pravnomočnosti od Hitlerja izjavil, da bo borbo nadaljeval, dokler zahodni zavezniki ne bodo spoznali, da je v njihovem interesu, da se mu pridružijo v borbi proti boljševizmu.

VON LÖHR

V tej luči je treba gledati tudi ravnanje vrhovnega poveljnika vseh nacifašističnih vojaških sil na Balkanu, feldmaršala Alexandra von Löhra. To je bil tisti von Löhr, ki je poveljeval nacističnim zračnim silam, ko so 6. aprila 1941 bombardirale Beograd in v enem samem dnevu pobile preko 30.000 nedolžnih meščanov. Von Löhr je hotel preprečiti, da bi ga partizanske enote IV. operativne cone ovirale in zadrževale ob premiku v Avstrijo in je zato v Topolšici podpisal akt o predaji; skoraj istočasno, ko je bila v Berlinu podpisana »brezpogojna kapitulacija«. Črnilo na dokumentu o predaji se pa še ni posušilo, ko je von Löhr s svojim štabom pobegnil v Avstrijo, kjer so ga pa angleški zavezniki, ki so tokrat spoštovali akt o kapitulaciji,

vrnili Titovi jugoslovanski armadi, ki mu je v Beogradu pred vojaškim sodiščem izrekla smrtno obsodbo in ga obesila.

USTAŠI

Za poveljnikom von Löhrom se je v Avstrijo skušal prebiti tudi preostanek njegove do zob oborožene vojske. Ker niso spoštovali dogovora o odložitvi orožja, so slovenske brigade nanje odprle ogenj. V kratki, toda siloviti, borbi je padlo preko 100 nemških vojakov, nato pa so se pojavile bele srajce na puškah, vojaki so odložili orožje in odšli v vojno ujetništvo jugoslovanske vojske.

Sledili so jim balkanski kvizlingi vseh vrst: ustaši, četniki, nedičevci, ljotičevci, hrvaški domobranci in domobranci, Kozaki in Ukrajinci. Borbe z njimi so bile težje in dolgotrajnejše, vendar so jih naše brigade razbile, ostanki so pa preko planin bežali na Libuško mejo pod Pliberkom. Tu se je nabralo okoli 70.000 kvizlingov vseh vrst, pa tudi veliko civilnih beguncev. Ker se zopet niso držali doseženega dogovora o razorožitvi, so enote jugoslovanske vojske, ki so jih obkoljevale, odprle ogenj, kar je povzročilo številne žrtve. V tistem času – 14. maja 1945 – so pa britanske enote prejele povelje feldmaršala Alexandra, naj s tanki zaprejo mejo proti jugu, kvizlinge, ki se že nahajajo v Avstriji, pa preko nje vrnejo Titovi vojski. Tako se pričinja »križev pot«, ki bi mu jaz dal ime zadnje knjige Churchillovih spominov »Triumf in tragedija«. Zgodovinar dr. Dušan Biber pa je to imenoval »Grenki pelin v čašo zmagovalca«. Jugoslovanska armada je te kvizlinge dobesedno uničevala in za njimi so ostala masovna vojaška grobišča. V Zvezi borcev smo to obsodili in obžalovali!

CELOVEC

Borbe tukaj, na Poljani, in v okolici Pliberka še niso bile končane, ko je poveljstvo XIV. divizije od Tita prejelo povelje, da v hitrem maršu osvobodijo Celovec. Naši so ob največjih naporih osvobodili in zasedli Celovec skoraj istočasno z enotami britanskega VIII. armadnega zbora. V Celovcu so takoj na demokratičen način izvolili Pokrajinski oblastni NOO. Toda Britanci so izvrševanje upravne oblasti ovirali in sledili so številni incidenti, ki so občasno preraščali v resnejša trenja in konflikte. Britanci so se pritoževali, češ da Titova vojska krši Moskvske sporazume o Avstriji in zato klicali na pomoč oklepne enote z zahodne fronte. V taki situaciji in v želji, da prepreči vojaški spopad med zavezniškimi enotami, je Tito 20. maja izdal povelje o umiku vseh naših enot iz Celovca in Koroške. Dolničar v Spominih popisuje težko prizadetost enot XIV. divizije, ki je za osvoboditev Koroške imela nekaj sto žrtev – zadnje še 12. maja na Boroveljskem mostu.

VREDNOTE ZN

Zmagoviti boj na Poljani ni bil samo poslednji boj zavezniške vojske proti nacifašizmu, ampak ima širši zgodovinski pomen za Evropo in svet. Preprečeno je bilo izzivanje tretje svetovne vojne. To ni bila samo vojaška zmaga, ampak končna zmaga zavezniških načel, ki so nastala in se izkristalizirala med vojno. Ta načela, od Atlantske listine preko Londonske in Moskvske deklaracije preko Teherana do Bretton Woodsa, so vklesana v modro knjižico, ki vsebuje Ustanovno listino ZB ...

V tej knjižici beremo:

- MI, LJUDSTVA ZDRUŽENIH NARODOV, SMO ODLOČENI, DA OBVARUJEMO BODOČE RODOVE PRED STRAHOTAMI VOJNE, KI JE PRIZADELA ČLOVEŠTVU NEPOPIŠNO TRPLJENJE: (zato)
- potrjujemo vero v človekovo dostojanstvo in človekove pravice,

Foto: Jožica Hribar

- se obvezujemo, da bomo gojili enakopravnost, pravičnost in človeško solidarnost,
- želimo ustvariti svet socialnega napredka,
- uveljavljali bomo načela enakopravnosti ljudstev in njihove samoodločbe.

Da bi te cilje in vrednote dosegli pa: MORAMO BITI STRPNI IN ŽIVETI SKUPAJ V MIRU DRUG Z DRUGIM KOT DOBRI SOSEDI. To pa naj nam omogoči »sprava«.

SPRAVA

- »Spravo« smo Slovenci dejansko že dosegli pred osamosvojitvijo – pa smo jo potem zapravili.
- 5. marca 1990 je Predsedstvo Republike – ki sem mu imel čast predsedovati, sprejelo Izjavo o narodni in državljanski umiritvi, ki jo je koncipiral akademik dr. Janko Pleterški,
- 8. julija istega leta sta se v Kočevskem rogu simbolno srečala nadškof Šuštar in novoizvoljeni predsednik Kučan,
- 23. decembra istega 1990 leta smo na plebiscitu za samostojno in suvereno Slovenijo z 88,5 odstotka potrdili to narodno enotnost.

Ob nedavnem slavu, namenjenem zmagi Demosa na volitvah 8. aprila 1990, so številni govorniki pozabili povedati, da je volilno zakonodajo sprejela nekdanja – »totalitarna« - oblast že 27. decembra 1989 in da je ista oblast volitve tudi izvedla 8., 12. in 22. aprila 1990 leta. Žal pa je nova oblast z zmago proglasila »Zmago premagancev« (Družina), tako da je mati sprave dr. Spomenka Hribar v eseju »Ujeti v preteklosti« (SP Dela 27. julij 2013) morala ugotoviti, da so idejni voditelji desnice spravo zlorabili za »paravan za razdiralno raboto«. Ko je sprava postala žrtev politike, se je iz plemenite humanistične ideje spremenila v svoje nasprotje. Sprava/umiritev nad razdvojenostjo v času vojne in narodnoosvobodilne borbe ima dva dela: pietetno pokop vseh žrtev vojne in pošten odnos do preteklosti oziroma zgodovine. Pieteta je izraz humanosti, ki zahteva enako spoštljivost do človeških ostankov. Zahteva »identifikacije slovenskih žrtev« je zato v protislovju s samo pieteto. Milan Kučan je upravičeno svaril preteklo soboto v Ljubljani: »Pieteta do žrtev zahteva, da ne bijemo političnih in ideoloških bitk preko njihovih grobov«. Kar pa zadeva odnos do zgodovine, je spoštovanje odporništva in 60.000 žrtev za domovino sporočilo, ki ga je treba vcepiti novim generacijam. Prav tako je vzgojno sporočilo, da je hlapčevanje tujemu osvajalcu zavrženo dejanje, ki se ga moramo sramovati.

NARODNA ČAST, SVOBODA IN MIR

V starih knjigah je zapisano »Samo resnica vas bo osvobodila« (Jan.32.,8)

S spoštovanjem in izvrševanjem načel, vklesanih v Ustanovno listino Združenih narodov, bomo ohranili mir, dosegli svobodo, spoštovali pravičnost, predvsem pa izpolnili srčno željo Franceta Prešerna:

»EDINOST, SREČA, SPRAVA K NAM NAJ NAZAJ SE VRNEJO,
DA OBLAST IN Z NJO ČAST, KO PRED SPET NAŠA BOSTA LAST!«

GOVOR MILANA KUČANA, PRVEGA PRESEDNIKA RS, NA PRIREDITVI OB 70. OBLETNICI ZMAGE NA TRGU REPUBLIKE V LJUBLJANI 9. 5. 2015

Med nami ste tudi tisti, ki se spominjate 9. maja pred 70 leti. Vas še posebej pozdravljam.

Pritrdili mi boste, da je bilo veselje tistega sončnega pomladnega dne velikansko in iskreno. Končana je bila večletna mora. Pesem srečnih ljudi je odmevala povsod, s svetjem so pričakali osvoboditelje in se jim zahvaljevali. Tudi tu v Ljubljani, v srcu slovenskega odpora. Z žico zaslužjeno uporno mesto ni bilo nikoli pokorjeno.

Ljubljana je bila in ostala mesto heroj. V čast si štejem, da sem njen častni občan. Spomin na tisti čas je trajno vklesan tudi v Pot spominov in tovarišva. Idejo upora in svobode vsako leto znova oživljajo novi rodovi Slovencev z množičnim pohodom okrog mesta.

Svobodoljubja ni mogoče zatreti. Ni mogoče pokoriti naroda, ki se zaveda pravičnosti svojega boja. To smo potrdili tudi Slovenci.

Odločitev za oborožen odpor je prepričljivo zanikala usodo majhnosti in nemoči slovenstva. Pluralistična osvobodilna narodna organizacija znotraj Hitlerjeve Evrope že aprila 1941 je bila izjemno zgoden in zrel politični odziv.

Ni šlo le za obrambo golega življenja. To je bila odločitev za dejaven in ustvarjalen vstop Slovencev v nastajajoči novi svet. Bila je odločitev za dom, za svobodo in tudi za drugačno, boljše, pravičnejšo družbo.

Upor je bil zgodovinsko, politično daljnovidno in državotvorno dejanje. Za vselej nam je določil mesto med narodi, ki so s svojo medvojno opredelivijo ustvarili temelje sodobnega sveta. Odločitev za boj proti barbarstvu v Evropi danes ni le sestavina naše demokracije, je tudi temelj naše suverenosti.

Slovenci smo bili takrat evropski. Z zavestjo in dejanji smo bili združeni s svobodoljubno in demokratično Evropo. Podobnost ciljev OF in zavezniške koalicije govori o tem dovolj prepričljivo. Osnovni pogoj za nastanek protifašistične zveze narodov, utemeljene z Atlantsko listino, in za njeno zmago je bil oborožen odpor. Nihče od zaveznikov takrat ni razmišljal o tem, da je odpor nesmiseln, kot še vedno odmeva v delu slovenske politike. Zato tudi ob tej obletnici velja poudariti, da ujetost sedanjih državljanov v geopolitične interese nič in nihče ne odvezuje zaveze, da ostane zvest besedam miru in upanja velikih državljanov takratnega zmagovitega časa, ki so obljubili: »Nikoli več«.

V najbolj kritičnem trenutku narodovega obstoja smo bili Slovenci na višini zgodovinskih »znamenj časa«. Bili smo velik narod. Odpor je temeljil na globokem prepričanju, da je za narodovo osvoboditev potrebno skupno delovanje političnih in narodovih silnic. Da ne more biti ideološko pogojen in izključujoč. Zato so se politične skupine znotraj OF tudi uspele zediniti o sodelovanju za osvoboditev. Tudi zato je ob koncu vojne na vseh mejnikih slovenskega nacionalnega prostora stal slovenski partizan. Tudi zato nam je partizanski boj vrnil Primorsko. Programska točka, da se vprašanja, ki presegaajo okvir osvoboditve, rešujejo po vojni, ko naj bi bila vpeljana demokracija, pa ni bila uresničena. To je ena usodnih napak takratne slovenske politike, ki so vodile do mnogih nesrečnih dejanj med vojno in po njej. Tako kot je imelo tragične posledice tudi dejstvo, da del takratne slovenske politike ni zmožal moči za odpor okupatorjem in je sprejel njegovo oblast in orožje.

Slovenski narod se je zapisal med uporniške narode, ki so se povezali v obrambi človeške civilizacije. Te evropske legitimacije nam ne more vzeti nihče. Skrbno pa moramo paziti, da si je tudi sami ne bomo vzeli z nerazumnimi spori o svoji preteklosti.

Ne moremo si privoščiti, da bi nas delitve iz minulih časov delile še za danes in jutri. Pieteta do žrtev zahteva, da ne bijemo političnih in ideoloških bitk prek njihovih grobov. Nasprotno. Terja voljo in sposobnost za preudarne in odgovorne besede in dejanja. Pomagajo naj, da svojo narodno preteklost priznamo v vsej njeni celoti, s svetlimi in temnimi platmi. Taka kot je, je del naše nacionalne identitete in do nje imejmo preiščeni, pošteni in spoštljiv odnos. Dokažimo sposobnost, da zmoremo živeti z njo, čeprav jo vrednotimo različno. Dokažimo, da je Slovenija domovina vseh nas, da pripada nam vsem in da vsi nosimo odgovornost zanjo in njeno prihodnost. To je smisel svobode. Zaželen in spoštovan mora biti prispevek vsakogar od nas. Šele tako bodo zakoni, politične izjave in simbolna dejanja dosegli pravni smisel. Gre predvsem za spriznanjenje z našo skupno preteklostjo. V njej so naše skupne korenine.

Prav zato me v dneh spominjanja na veličino partizanskega upornišva in njegove žrtve skrbi sovražnost izjav v javnem in političnem življenju, tudi izjav nekaterih zgodovinarjev. Zločin povojnega nasilja so izrecno in večkrat obsodili predstavniki države. Obsodili so ga nekdanji partizani. Zato ne zdaj in ne pred prihodnostjo z ničimer ni mogoče opravičiti novega netenja sovraštva. Toliko manj z zamolčevanjem ali opravičevanjem zločinov, povzročenih v sodelovanju z okupatorji, ali s poskusi, da bi zgodovinske spore dedov postavili za cilje mladih rodov Slovencev.

Zaradi mladih se je treba sprizniti s preteklostjo. Zapreti in zaceliti je treba rane preteklosti in pošteno pogledati na tisti podivjani čas, ko so ljudje morali izbirati med strahom in pogumom, dostikrat proti lastni volji in prepričanju. Čas je za neobremenjen pogled na dogajanje tudi ob koncu vojne, ki se je prav na slovenskih tleh končala šele teden dni po tem, ko so na evropskih bojiščih že utihnil topovi.

Presežno zlo je skrajno surovo, z maščevanjem in jezo zaznamovalo zadnje poglavje te strašne vojne. Zneslo se je nad vojskami, ki, ujete pod Karavankami, niso hotele položiti orožja. A zaradi nepotvorjenega izročila zanamcem je treba povedati, da vanj nismo bili ujeti in ga nismo zagrešili samo in predvsem Slovenci. V številnih prikritih in še neurejenih grobiščih po Sloveniji ne ležijo predvsem Slovenci in jih ni pokončala zgolj slovenska roka. Ne nalagajmo si večjega bremena na svojo vest. Dovolj težko je že breme, ki nam ga

nalaga resica, osvobodjena ujetosti v ideološke in politične spopade današnjega časa.

Iskanje poti do pomiritve s preteklostjo pa ne pomeni pomiritve z realnostjo, kakršno živimo danes. To ni edino mogoče življenje. Imamo izkušnje, vse od težavne obnove razrušene domovine, ki so jo kot prednostno nalogo vodile povojne vlade. Imamo spoznanje o uspehih in napakah v pretečenih 70 letih. Imamo ustvarjalne in delovne ljudi, velike intelektualne potenciale, lepo, rodovitno in bogato deželo. Vse to nam daje priložnosti, da uspešno preživimo tudi v zaostrenih protislovljih sodobnega sveta. Povejmo si, da zmoremo.

Črnogledost, se zdi, je danes zmagala nad samozavestjo in optimizmom glede prihodnosti. Slabe napovedi za svet niso redke. Poslušamo, kako se bodo pomnožili politični in socialni konflikti, padale vlade, destabilizirale države; kako se morebiti ni mogoče izogniti niti vojnām. Spremljamo ukrepe vlad, s katerimi grehi novih bogatašev in bank dobivajo odveze z javnim denarjem, medtem ko delavci, oropani plačila in samospoštovanja, ostajajo na cesti. Skupaj z mladimi, ki čakajo na delo z vse manj upanja, da ga bodo našli doma.

Prav te razmere so priložnost, da pridemo do novega razvojnega modela. Modela, ki ne bo v nasprotovanju s temeljnimi etičnimi vrednotami. Takšnega, ki ne bo omogočal neomejenega bogatenja na račun zmeraj večje socialne revščine ter neodgovornega poseganja v naravo, ampak bo v dobro vseh nas. Takšna vizija razvoja in vrednote, ki jim bo družba zavezana, pa potrebujejo družbeno soglasje. Pritisk nezadovoljstva naravnost sili, da se tega lotimo.

Naloga je zahtevna in je ni mogoče izpeljati brez zaupanja do predlagatelja sprememb. Tu je izhod in hkrati težava. Zaupanje v politiko je majhno in se samo po sebi ne bo okrepilo. Politična elita si ga mora zaslužiti in se zanj boriti. Zlasti vlada. Pokazati mora, da si želi razumevanja in podpore ljudi, zato tudi preverja svoje načrte skozi javni dialog. Priložnosti za to so. Vsaj prodaji državnega premoženja in nacionalnemu reformnemu programu bi preverjanje z državljanji dalo verodostojnost, vladi pa potrebno samozavest.

Vlada je odgovorna najprej lastnim državljanom. Najprej mora upravičiti njihovo zaupanje. Vlada ni v zavidljivem položaju, a vendar mora ponujati podlage za konceptualne razmisleke in vanje pritegniti ves intelektualni potencial slovenske družbe. Ukrepati mora preudarno, a hitro, blažiti najbolj zaostrena protislovlja, ob tem odpravljati dediščino zmotnih in neodgovornih ukrepov prejšnjih vlad, hkrati pa preišči postavljati temelje dolgoročni viziji. Vse to zato, da bi krepila zrahljane družbene vezi, vračala zaupanje ter utrjevala blaginjo in dostojanstvo ljudi.

Slovenci nismo prvič pred zahtevnimi preizkušnjami. Pred 25 leti smo ustanovili samostojno slovensko državo. Kljub velikemu tveganju smo nalogo takrat zmogli. Ta cilj je odpiral novo perspektivo, bil je jasen in vsem ljudem razumljiv. Zanj se je bilo vredno zavzeti. Bil je naš skupni nacionalni interes, naša skupna odgovornost in obenem temelj enotnosti med državljanji in političnim razredom. Enotnosti, kakršne ni bilo nikoli poprej in – žal – nikoli poslej. Sledili smo soncu in pustili sence za sabo.

Zato naj ponovim. Ko smo z vizijo stopili čez medsebojne razlike, smo Slovenci vselej zmogli velika, pogumna in ambiciozna dejanja,

ki so bila na ravni zahtev zgodovine. V ospredju je bila odgovornost za usodo naroda. Dokazali smo, da zmoremo.

Odgovornost za narodovo prihodnost nas mora povezati tudi danes. Zdaj kaže, da smo na poti gospodarskega okrevanja in so možnosti, da bodo njegove dobrine pravično razdeljene. A moramo ostati strpni, solidarni in pravični. Povezani v zavesti, da imamo možnost ustvariti družbo pravičnosti in priložnost, da za svoje otroke in vnuke ustvarimo državo, o kakršni smo sanjali ob osamosvojitvi. Tudi zdaj dokažimo, da zmoremo.

Naj sklenem: upor proti okupatorju je bil eno najbolj častnih dejanj v zgodovini Slovencev. V narodovem zgodovinskem spominu bo ostal zapisan kot nacionalna vrednota. Nanj moramo biti ponosni in hvaležni vsem, ki so dali življenja za narodov obstoj in svobodo. Zato da si bomo tudi v prihodnosti šteli v čast prispevke, ki jih bomo dajali k zmagam človečnosti. Vsak med nami na svoj način. Skupaj pa s spoznanjem, ki ga je ubesedil pesnik Tone Pavček: »Na svetu si, da gledaš sonce. Na svetu si, da greš za soncem. Na svetu si, da sam si sonce in da s sveta odganjaš – sence.«

Obrnimo se v prihodnost skupaj, veseli in ponosni, da smo obstali. Uresnili smo sanje, na svoji zemlji pod svobodnim soncem.

GOVOR DR. ANJE KOPAČ MRAK, MINISTRICE ZA DELO, DRUŽINO, SOCIALNE ZADEVE IN ENAKE MOŽNOSTI, NA SLOVESNOSTI OB 70. OBLETNICI OSVOBODITVE TABORIŠČA V MAUTHAUSNU 10. 5. 2015

Spoštovani veleposlanik dr. Andrej Rahten,
dragi člani Mednarodnega odbora Mauthausen Slovenija,
spoštovane gospe in gospodje,

v izjemno čast mi je, da lahko danes v svojem osebnem imenu in v imenu Republike Slovenije izkažem spoštovanje žrtvam taborišča Mauthausen.

Letos mineva 70 let od osvoboditve taborišča, v katerem so bili internirani ljudje iz skoraj vse Evrope - iz Francije, Poljske, Rusije, Jugoslavije, Češke, Norveške, Luksemburga, Grčije, Belgije in

Foto: STA

Nizozemske. Njihovo žrtvovanje je vtakano v zasnovano nove, povojne Evrope in danes se jih skupaj spominjamo. Takšno Evropo smo dolžni varovati in jo graditi še naprej. V takšni Evropi smo dolžni z velikim spoštovanjem gojiti spomin na žrtve druge svetovne vojne. Da ne bo prišlo do prevlade rasizma in ksenofobije ter drugih negativnih predsodkov.

Potrebno je, da se vsako leto zberemo v spomin in opomin, saj je mir trden le toliko, kolikor ga utrjujemo ljudje. V Sloveniji imamo številne razloge za to, da ta spomin ohranimo. Naša domovina je bila med drugo svetovno vojno močno prizadeta, tudi z grozodejstvi, kot je bilo pošiljanje ljudi v koncentracijska in druga taborišča. Zato so v kolektivnem spominu slovenskega naroda imena Mauthausen, Auschwitz, Gonars, Rab in Ravensbrück ostala zapisana za vedno.

Mauthausen je simbol trpljenja in smrti, še bolj pa simbol zanikanja človekovih pravic in nasilja. Je tudi simbol grozovitosti 2. svetovne vojne, največje in najbolj zločinske vojne v zgodovini človeštva.

Mnogi so tu pustili svoja življenja. Nekateri pa so premagali nosilce kulta smrti. Svojemu narodu so taboriščniki iz Mauthausna podarili največ, kar so mogli: moč preživetja. Obljubljam jim, da bomo negovali to moč. Obljubljam, da bomo ohranjali zavedanje, da ima zgodovina nacizma in kolaboracije eno samo resnico, najsi jo nekateri še tako skušajo spreminjati.

Vir: spletna stran MDDSZ

Danes uživamo svobodo in mir, strahote vojn postajajo vse bolj oddaljen spomin. V času obilja, v katerem živimo večini ne glede na krizo, si je težko predstavljati vojno črnino, ki je človeka oropala kruha, družine, jezika, verovanja, svobode in miru.

Ne moremo podoživeti bolečine, ki so jo prestajali, in srčno upam, da nas nikoli ne bo več doletela. Smo pa spoznavali njihove posledice in imamo pravico do tega, da bi bil svet v prihodnje boljši in da se tragedije preteklosti ne bi ponavljale. Naj nas navdihujejo pozitivna sporočila iz naše zgodovine, kot so vrednote borcev NOB, tigrovcev, borcev za severno mejo in borcev za našo osamosvojitve v letu 1991.

Kljub temu da se nam danes zdi, da primanjkuje pozitivnih novic, ki bi ljudi napolnile z optimizmom, začnimo ponovno ceniti posamične uspehe in majhne zmage. V svoji biti bodimo nesebični in solidarni. Bodimo pošteni, tovariški in sočutni. Zavoljo boljše skupnosti pozabimo na delitve in naj ne bo edino merilo le velikost dobička. Bodimo strpni drug do drugega in ozrmo se v prihodnost.

Brez vere v prihodnost niti posameznik niti narod ne moreta preživeti. Občudujem moč, ki so jo nekateri zmogli v najtežjih časih. Ponosna sem, da sem povabljen v krog, ki ga odlikuje ta vera.

Ne glede na to, da čas ne prizanaša nikomur, tudi najbolj pogumnim ne, bom tudi takrat, ko bom sama v vaših letih, živela z zavedanjem, da sem potomka ponosnih prednikov.

Hvala vam za to!
Nikoli več. Nikoli pozabiti.

GOVOR MILANA PAHORJA NA PRIREDITVI V SPOMIN NA SPOPAD TIGROVCEV Z ITALIJANSKO POLICIJO NA MALI GORI 10. 5. 2015

Spoštovane, spoštovani! Vsi prisotni na slovesnosti!

*“Če greš s srcem v boj,
v tebi je žar, v tebi je moč,
zato preziraš strah in smrtni znoj.*

*Če greš s srcem v boj in veš, zakaj,
pred tabo je cilj,
zato ne izbiraš poti, ne v pekel in ne v raj.*

*Če greš s srcem v boj, prižigaš plamen
in se ga ne bojiš, lahko z njim vnameš druge
ali sam v njem zgoriš.” ...*

To so prve tri kitice pesmi, ki jo je Andrej Jelačin posvetil Danilu Zelenu 2. junija 1991 ob 50-letnici njegove smrti.

Mala gora, 13. maj 1941.

Dogodek oziroma spopad, o katerem govorimo in se ga spominjamo, je vezan na tri osebnosti primorskega antifašističnega gibanja: DANILA ZELENA, FERDA KRAVANJO, ANTONA MAJNIKA.

13. maja 1941 je pri gozdarski koči Jožeta Lovšina prišlo do oboroženega spopada med tremi pripadniki narodno revolucionarne organizacije TIGR in italijansko karabinjersko (orožniško) patruljo iz Ribnice. Žal je prišlo do izdajstva, saj so nekateri domačini italijanski okupatorski oblasti izdali prisotnost treh antifašistov. Boj na Mali gori je bil prvi oborožen spopad z okupatorjem v Sloveniji. Zato ima dogodek poseben pomen za slovensko zgodovino, za slovenski primorski protifašizem, za samo narodnoosvobodilno gibanje na Slovenskem. Danilo Zelen je v spopadu junaško padel. Ostala dva (Ferdo Kravanja, Anton Majnik) sta bila zajeta, vendar sta se oba kasneje rešila iz italijanskega ujetništva. Pridružila sta se Osvobodilni fronti slovenskega naroda in oboroženemu narodnoosvobodilnemu gibanju. Oba sta padla kot partizana. Člani protifašistične organizacije TIGR so se vsi (razen redkih izjem) pridružili slovenskemu narodnoosvobodilnemu gibanju. Za primorske predvojne protifašiste je bil NOB logično nadaljevanje odporiškega gibanja med dvema svetovnjima vojnama na Primorskem v času dvajsetletnega fašističnega režima.

Obdobje primorskega protifašističnega odpora in obdobje slovenskega narodnoosvobodilnega boja sta dve najbolj pomembnih, plemenitih, lepih in pozitivnih poglavij slovenske zgodovine nasploh (kljub težkemu krvnemu davku in trpljenju ljudi). Ponosni moramo biti na to. Brez medvojnega protifašističnega gibanja in brez narodnoosvobodilnega boja ne bi bilo današnje samostojne Republike Slovenije. Slovenski narod, in posledično slovenski človek, je takrat stal na pravi strani, na strani zavezniške koalicije, ki se je borila proti silam OSI, proti fašizmu in proti nacizmu. Pri tem ne smemo pozabiti dodati, da je antifašizem evropska vrednota, univerzalna vrednota. Današnja Evropska unija sloni na vrednotah antifašizma.

Slovenci smo torej bili najprej v času protifašističnega gibanja na pravi strani, prav tako leta 1941, v času narodnoosvobodilnega boja (NOB). Enako velja za padec fašizma in nacizma ter osvoboditev v maju leta 1945. Prav tako smo na pravi strani danes, ko je Republika Slovenija kot suverena država v Evropski uniji. V njej smo kot protifašisti iz prve ure in prav tako smo v njej kot aktivni udeleženci narodnoosvobodilnega boja.

Tukaj ni prostora za kolaboracioniste (in izdajalce) raznih vrst, ki so tako ali drugače podpirali nemškega in italijanskega (tudi madžarskega) okupatorja, ki je hotel izbrisati slovenski narod z zemljevida Evrope. Žal še vedno dvigajo glavo kljub dejstvu, da jih je povozila resnica in sama zgodovina.

Slovenski narod je bil najprej obsojen na smrt s strani fašističnega režima v tedanji Julijski krajini, oziroma Primorski in Istri. Fašizem je hotel Slovence izbrisati iz primorske in istrske dežele. Ne smemo pozabiti, da je leta 1918 prišlo pod Italijo od 550 do 600.000 Slovencev in Hrvatov, od tega je bilo vsaj 330.000 Slovencev. To je bila posledica Londonskega pakta, ki ga je Italija podpisala in zato pridobila ozemlja, ki niso bila naseljena z italijanskim prebivalstvom. Prava imperialistična kupčija, za katero so nato Slovenci (in Hrvati) plačali visok

Vir: FB ZB NOB RIBNICA

davek, tudi krvni. Svoje pa je še dodala Rapalska pogodba med kraljevinama Italije in Jugoslavije. Takrat je prišlo do odpora in upora, ko je bila situacija povsem brezizgledna. Obsojeni na smrt so se uprli. Verjeli so, da je bolje umreti kot živeti pod fašizmom. V septembru 1927 je prišlo na Nanosu do ustanovnega sestanka narodno radikalnega in revolucionarnega odporiškega gibanja, ki se ga je kasneje prijelo ime TIGR (akronim za Trst, Istra, Gorica in Reka).

V sklopu tega gibanja sta se v prvih letih po ustanovitvi najbolj izkazali Tajna organizacija Borba (v Trstu, na Krasu in v Istri) v letih 1927-1930 ter "organizacija" na Goriškem. Prva je bila bolj borbena in ofenzivna, druga je vodila bolj kulturni odpor. Organizacija Borba je zaključila svojo uporniško pot z ustrelitvijo štirih junakov (Ferdo Bidovec, Franjo Marušič, Zvonimir Miloš, Alojz Valenčič) na bivšem vojaškem strelišču pri vasi Bazovica pri Trstu ob zori (5 in 43 minut) 6. septembra 1930. Nekaj prej so fašistične oblasti ustrelile hrvaškega rodoljuba Vladimirja Gortana, voditelja istrske veje organizacije Borba in sicer 17. oktobra 1929 v Pulju. Več članov goriškega dela je zajela italijanska policija, nato so jim sodili v Rimu v decembru leta 1931 pred posebnim fašističnim sodiščem za zaščito države. Zato je prišlo do krajšega zastoja v protifašističnem gibanju, potem pa je narodno gibanje TIGR na novo vzplamtelo. V vodstvu organizacije je takrat bil tudi Danilo Zelen, ki je skrbel za razmnoževanje literature (ilegalna lista Svoboda 1929-1940 in Ljudska fronta v letu 1936), za nudenje zatočišča primorskim emigrantom ter za organizacijo sabotaž, napadov in atentatov. Decembra 1935 so prav Danilo Zelen, Albert Rejec, Just Godnič v imenu Narodnorevolucionarnega gibanja Slovencev in Hrvatov v Julijski krajini podpisali akcijski pakt s Komunistično partijo Italije (PCI-KPI) in se opredelili za snovanje ljudske fronte na Primorskem. To je bilo izredno dejanje, saj komunistična partija v bistvu ni podpisovala paktov z nekomunističnimi skupinami. Situacija na Primorskem pa je bila drugačna in je zahtevala tudi drugačne izbire. Od leta 1937 dalje je tako na Primorskem nastajala prava protifašistična fronta. V njej so bili narodna revolucionarna organizacija TIGR, komunistične skupine pod vodstvom Pina Tomažiča, krščanski socialci (Virgil Šček, Stanko Vuk), narodni liberalci, slovenski (in hrvaški) duhovniki (povezani v Zboru svečenikov sv. Pavla, nato v tajni socialno krščanski organizaciji). Do izbruha 2. svetovne vojne je tako nastala široka protifašistična fronta.

Za Nemčijo se je vojna začela 1. septembra 1939, za Italijo 10. junija 1940, za Jugoslavijo 6. aprila 1941. Tistega dne so Nemčija, Italija, Madžarska in Bolgarija brez vojne napovedi napadle kraljevo Jugoslavijo in posledično Slovenijo (oziroma

Dravsko banovino). Sledilo je razkosanje slovenskega narodnega ozemlja, ki so si ga razdelile Nemčija (Gorenjska in Štajerska), Italija (Dolenjska in Notranjska, nastala je La Provincia di Lubiana), Madžarska (Prekmurje). Slovenija je izginila z zemljevida Evrope, slovenski narod je bil obsojen na izginotje. Kot odgovor na ta dejanja je bila 27. aprila 1941 ustanovljena v Ljubljani Osvobodilna fronta slovenskega naroda, ki je sprožila oborožen upor proti vsem okupatorjem ter zahtevala združitve vseh Slovencev v enotni Zedinjeni Sloveniji.

Tigrovec Danilo Zelen je takrat (april, maj 1941) zbiral orožje in vojaško opremo za bodoče gverilsko bojevanje. Na območju Ribnice je organiziral 4 bunkerje, kamor je spravil nabrano vojaško opremo. Danilo Zelen pa se je z Anonom Majnikom in Ferdom Kravanjo umaknil v ilegalo v kočo na Mali gori nad Ribnico. Domačini so ga, žal, izdali. 13. maja 1941 je prišlo do spopada, v katerem je Danilo Zelen junaško padel. Nekateri viri pravijo, da je nato tigrovec Anton Majnik izročil vojaško opremo Ribniški partizanski četi.

Leto 2015 je polno pomembnih obletnic. Nedvomno je najbolj pomembna 70-letnica osvoboditve izpod fašizma in nacizma ter zaključka druge svetovne vojne. V tem sklopu so se zvrstile pomembne spominske prireditve:

- 27. april - dan upora proti okupatorju (prej dan ustanovitve OF),
- 5. maj - ustanovitev prve slovenske vlade v Ajdovščini,
- 9. maj - osvoboditev Ljubljane in vdaja nacistične Nemčije
- 13. maj - spopad na Mali gori.

Za Slovence, ki živimo v sosedni Italiji, sta pomembna še 25. april - praznik osvoboditve (Festa della Liberazione) in predvsem 1. maj, ki ima pri nas dvojen pomen: praznik dela in osvoboditev Trsta, Gorice, Tržiča, Čedadada. Ob tem lahko dodamo, da letos poteka 70-letnica postavitve spomenika v Bazovici ter 85-letnica ustrelitve bazoviških junakov.

Leta neusmiljeno tečejo, marsikaj se je spremenilo na bolje, predvsem odnosi med Italijo in Slovenijo, ki so dobri. Še vedno pa so v ozadju nacionalistične in neofašistične skupine, ki izkoriščajo emocijo ljudi ter varirajo. Sočasno pa je na pohodu poizkus revizije zgodovine.

Pred dnevi je bila v Trstu ostra polemika, ker so na prvomajski povorki vihrale slovenske in jugoslovanske partizanske zastave. Nisem pa zasledil (na srečo), da bi jih motile partizanske italijanske zastave (tiste, kjer je italijanska trobojnica z rdečo zvezdo v sredini). Do tega pride, ker marsikdo v Trstu še vedno govori o okupaciji in ne o osvoboditvi Trsta, ki so jo dosegli slovenski in jugoslovanski partizani, čeprav so bili del zavezniške (protifašistične) koalicije. Spet jasen poizkus na novo zapisati dogodke ter spreminjati že ugotovljena in zapisana dejstva iz preteklosti. V našem primeru so Trst osvobodile slovenske in jugoslovanske edinice v sklopu 4. armade JA in IX. slovenskega partizanskega korpusa ob sočasni vstaji v mestu, ki jo je vodila Komanda mesta Trst s svojimi četami ter z bataljoni Delavske enotnosti-Unità operaia, v katerih so bili združeni slovenski in italijanski delavci.

Spomin rad poroma nazaj.

Danes se spominjamo DANILA ZELENA in tovarišev. Vsem trem veljata naš hvaležen spomin in zahvala. 13. maj 1941 je bil precej

let zavrt v pozabo, zadnjih 25 let je na novo zaživel in sedaj ima mesto, ki si ga zasluži. Slovenska javnost vse to danes pozna in spoštuje. Moram dodati, da v vseh sredinah ni prišlo do popolne pozabe. O Danilu Zelenu sem marsikaj izvedel sredi šestdesetih let prejšnjega 20. stoletja. O njem sem slišal v Trstu v dijaških letih v prostorih Odseka za zgodovino pri Narodni in študijski knjižnici. O Zelenu sta govorila Drago Pahor in Zorko Jelinčič. Prav tako sta večkrat govorila o Albertu Rejcu. Oba imenovana sta izmenoma vodila Odsek za zgodovino, v katerem se je nabiralo gradivo o protifašističnem boju tržaških, goriških in primorskih Slovencev med dvema vojnoma ter o narodnoosvobodilnem boju. Kot srednješolec sem v popoldanskih urah pomagal urejati in spravljati gradivo, ki se je nanašalo na obdobje 1918-1945. Tako sem imel priliko osebno spoznati nekatere vidne osebnosti protifašističnega in narodnoosvobodilnega boja pri nas. V uredništvu Primorskega dnevnika, kjer sem opravljal poletno prakso, sem osebno spoznal Frančka Kavsa – tistega tigrovca, ki bi moral izvesti atentat na Mussolinija v Kobaridu leta 1938. V uredništvu je bil tudi protifašist Dušan Hreščak, ki je poleg Zorka Jelenčiča prestal najdaljšo zaporno kazen v italijanskih fašističnih zaporih – 13 let. Tam sta delala novinar Milan Bolčič in tajnik Danilo Benčina, ki sta se v tridesetih letih prejšnjega stoletja proslavila z izdajanjem ilegalnega protifašističnega tiska, ki je v Trstu znan kot štempiharska antifašistična literatura. Na Primorskem dnevniku so bili uredniki aktivisti in partizani Stanislav Renko, Jože Koren, Vladimir Kenda, Albin Bubnič in še drugi. Bubniču gre zahvala, ker je v tistih letih zbral ogromno dokaznega gradiva o nacističnih zločinih v taborišču Rižarna v Trstu. Vidna osebnost v Trstu je bil takrat vsestranski Jože Dekleva, ki je bil eden od ustanoviteljev gibanja TIGR na Nanosu leta 1927. Prav tako sem spoznal drugega soustanovitelja TIGR-a Dorčeta Sardoča, ki je bil moj zobozdravnik na osrednji mestni ulici Carducci v Trstu. Na slovenski srednji šoli me je učil profesor Boris Pahor. Za sošolce sem imel najbližnje sorodnike ustreljenih junakov Ferda Bidovca (1930) in Pina Tomažiča (1941): naj omenim le Stojana Colja, Alenko Colja, Matjaža Bidovca, poznal sem tudi njihove družine. V najlepšem spominu imam gospo Emo Colja Tomažič. V naših organizacijah je delal antifašist Vekoslav Španger, eden od soustanoviteljev in voditeljev Tajne organizacije Borba v letih 1927-1930. Kasneje sem spoznal še šestega voditelja Borbe Draga Žerjala, kateremu smo nato pomagali, da je prišel do lastne knjige spominov. Ob teh bi na kratko omenil še nekatere protagoniste NOB. To so bili Branko Babič, Franc Štoka, Anton Ukmar in drugi. Vsa ta poznanstva in srečanja so me nedvomno pozitivno zaznamovala. Ne morem mimo dejstva, da so me starši že v otroških letih popeljali na spominske slovesnosti v Bazovico, na Opčine, v Rižarno (in mnoge druge). Vse to se v človeka usede ter ga izoblikuje v prepričanega protifašista in zavednega Slovenca.

Danes sem hvaležen Društvu za negovanje rodoljubnih tradicij organizacije TIGR Primorske ter Zvezi združenj borcev za vrednote NOB, da zgledno skrbita, da ne bodo pozabljeni vsi ti dogodki niti padli junaki po vsem slovenskega narodnega ozemlja. Ob tem romanju skozi spomin na razne osebnosti se mi prikaže lik Marjana Bevka, pred kratkim preminulega predsednika Društva TIGR, rodoljuba, protifašista in vsestranskega kulturnega delavca. V njem je bilo koncentrirano vse to, kar danes govorimo. Bil je zgleden sin svojega očeta pisatelja Franceta Bevka, ki je prav tako poosebljal predvojnega protifašista in uglednega člana narodnoosvobodilnega gibanja. Naj gre Marjanu trajna zahvala za vse, kar je naredil dobrega.

Politika svetovnih velesil in zgodovinski dogodki so Trst, Gorico, Benečijo, Rezijo in Kanalsko dolino odrezali od matične Slovenije. To je danes nesporno dejstvo, ki ga moramo sprejeti in spoštovati. Po drugi strani pa moramo imeti in gojiti tesne in pristne stike s samostojno Slovenijo, ki nas mora priznati, spoštovati in nam pomagati, saj smo kot slovenska narodna manjšina izven meja matice nekako vedno podvrženi raznim pritiskom. Vsi skupaj pa smo del istega narodnega telesa. Sedaj vsi Slovenci živimo v mejah Evropske unije, vsi smo manjšina, če to gledamo z drugega zornega kota. Prizadevati si moramo za mir, sožitje, sodelovanje med državami in narodi. Ljubiti moramo svobodo, slovenski jezik in kulturo. Verjeti moramo v enakost in enakopravnost vseh ljudi ne glede na jezik, vero, spol in narodnost. Šele takrat bomo vredni naših padlih junakov, ki so dali lastna življenja prav za te ideale. V globalizirani družbi moramo ohraniti svoj lastni, pristni slovenski obraz. Tako se ne bomo stopili v talilnem loncu, temveč ostali različni in drugačni, vendar enaki ostalim narodom, s katerimi želimo živeti v miru, v svobodi ter v medsebojnem spoštovanju. Naj nas spomin na padle junake, katerim se klanjamo, obdrži na poti, ki so jo prav oni začrtali s svojim žrtvovanjem. Ostanimo budni in zvesti vrednotam protifašizma in pripadnosti slovenskemu narodu.

Kot oporoka naj še vedno odmeva pozdrav, ki je obenem opomin: SMRT FAŠIZMU - SVOBODA NARODU.

GOVOR DR. ANTONA VRATUŠA NA SLOVESNOSTI OB 70. OBLETNICI OSVOBODITVE NA VRTU SPOMINOV IN TOVARIŠTVA V PETANJCIH 7. 5. 2015

Dragi prijatelji,

zbrali smo se na Vrtu spominov in tovarištva na slovesnosti ob 70-letnici osvoboditve domovine. To je velik, poučen in resnicoljuben ter vzpodbuden dan. Velik, ker nas spominja na trnovo, toda zmagovito pot, ki jo je prehodil slovenski narod skupaj z drugimi narodi Jugoslavije in na strani (ob pomoči) velike antifašistične koalicije v boju proti fašizmu in nacizmu. Poučen zato, ker nas opozarja, da s skupno voljo in odločnostjo tudi majhen narod lahko uspešno premaga navidezno nepremagljive življenjske preizkušnje v boju za svobodo, zlasti pa glede na upor v pomurski pokrajini.

Resnicoljuben je današnji dan spomina predvsem zato, ker potrjuje tudi naše izkušnje v gradnji in vodenju lastne neodvisne države, Republike Slovenije, da se dom na lastni zemlji lahko uspešno gradi le na neponarejeni resnici o oboroženi vstaji naroda proti okupatorjem in na etičnih vrednotah – odločnosti, solidarnosti, vzajemnosti in medsebojni pomoči ter odprtosti v svet. Vzpodbuden pa zato, ker usmerja na premislek, kako smo gospodarili nekoč in kako danes upravljamo z dediščino, ki smo jo Slovenci skoraj pol stoletja soustvarjali v skupni državi SFRJ. Natočimo si čistega vina in pogledjmo si v oči ter sklenimo, da bomo s skupno močjo odpravili prepreke in predsodke, ki nam ovirajo pogled v lastno odgovornost ter onemogočajo razumen

in strpen dialog v medsebojnem spoštovanju v duhu gesla, ki je prav te dni, ob prvem maju, odmevalo od enega do drugega konca sveta. Delu, čast in oblast. Na tako ravnanje nas vse brez izjeme obvezuje dolg do žrtev druge svetovne vojne in solidarnost z vojnimi sirotami, na ta korak nas poziva odgovornost za lastno mirno in varno bodočnost ter za blaginjo bodočih rodov.

Dragi prijatelji in znanci, naša današnja slovesnost ima tri za Ustanovo dr. Šiftarjeva fundacija že tradicionalne značilnosti in sicer:

- Prvič, prireditelj je po pravilu plod skupnega navora več družbenih dejavnikov, ustanov in organizacij, ki jih vodijo skupni cilji v korist napredka, blaginje, miru in varnosti;
- dalje, v kulturnem programu srečanja nastopajo odlični talenti, mlajši in starejši, od osnovnih šol in gimnazij ter strokovnih šol z obeh bregov reke Mure in širše iz Slovenije ter zamejstva do pevskih zborov in drugih umetniških skupin ter posameznih prvakov iz sveta umetnosti in zabave; vse iskreno pozdravljam in veseli me sodelovanje z njimi;
- in končno, tudi današnji kulturni program vsebuje svojo središčno točko s posebno temo, ki krepi duha, seže do srca in vabi na premislek o sebi in o svetu, v katerem živimo.

Dovolite, da dodam, da bodo danes zakladi v Vrtu spominov in tovarištva obogatili z novo cepljenko, skoršem, v spomin na narodno junakinjo Slavko Klavara, ki je v organizaciji Vaneka Šiftarja in njegovih bratov julija 1941 ilegalno preplavala Muro v skupnem boju proti nacifašizmu. Toda Nemci so jo kmalu odkrili ter po težkem mučenju v Gradcu komaj dvajsetletno ustrelili v Mariboru.

Kot rečeno, današnja vodilna tema se glasi, kot piše v naslovu naše slovesnosti, NAŠI ZAKLADI - SVOBODA. Da, svoboda in mir sta zaklada zakladov. Ali, kakor je dejala ob nedavnem prazniku dneva žena na slovesnosti v Mestni občini Ljubljana dr. Aleksandra Kornhauser - Frazer, znana slovenska znanstvenica in svetovljanka: »Mir ni vse, je pa brez miru vse nič. Še posebej za ženske, saj je 2. svetovna vojna umorila 60 milijonov ljudi... in vsakdo, prav vsakdo, je bil neke matere sin ali hči – Tako je skrb za mir bistvena tudi v obdobjih miru... Svoboda je univerzalna vrednota – tista, ki velja za vsakogar, za vse na svetu, ob vsakem času in ob vsaki priložnosti. In naša svoboda se mora končati tam, kjer trči ob svobodo drugega, drugačnega. Tu pogosto srečamo besedo toleranca, strpnost. Vendar že v svojem bistvu vključuje nestrpnost, saj pomeni, da sem jaz pametnejša, bogatejša, bolj upravičena do vsega, zraven pa, oh, še tako dobra, pa prenašam tebe, ki si... no, drugačen« (konec citata).

Pomudimo se torej tudi mi pri zakladu - SVOBODI. Za SVOBODO na svoji zemlji se je večina slovenskega naroda 1941 dvignila k oboroženemu uporu proti okupatorjem od Kolpe in Sotle, Zale in Rabe do Zilje in Soče ter slovenske Istre.

Že od mladih nog se mi je upiralo vsako nasilje nad svobodo. Ko sem se v šolskem letu 1929/30 vpisal v prvi razred gimnazije v Murski Soboti, sem opazil na vhodnih vratih šolskega poslopja – nahaja se na današnji Tišinski cesti – Ukaz kralja Aleksandra I. Karadjordevića, da se bo moja domovina Slovenija v bodoče imenovala Dravska banovina. Prebral sem ga ponovno in ponovno ter pri prič sklenil, da na svojih pismih ali dopisnicah nikoli ne bom zapisal Dravska banovina, pač pa le Slovenija. Tega sklepa sem se ves čas tudi držal – in glejte, vsa moja pisma so

prišla na želeni naslov. To me je opogumilo: videl sem, da nas je v moji domovini več, ki tako mislimo. Važno pa je, sem si rekel, da v skladu s svojim prepričanjem tudi delujemo. Torej ni čudno, da sem se leta 1941 tudi sam priključil narodni vstaji že takoj po fašistični okupaciji domovine, ko sem pravkar končal študij in se pripravljaj na samostojno življenje. Takoj ko sem se vrnil s ptujske fronte v Ljubljano, okrog 15. aprila 1941, smo vsi navzoči na Slavističnem seminarju Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani sklenili, da okupatorjem ne bomo dali miru, dokler ne bomo videli njihovih peta. Osvobodilna fronta slovenskega naroda (OF) nas je kmalu vključila v svoje vrste. Prvih sedem mesecev je potekalo v skupnem uporu proti okupatorjem v Ljubljani, za ograjo iz bodeče žice. Dvajsetemu februarju 1942, ko sem bil aretiran, je sledilo 16 mesecev nadaljevanja mojega boja v drugačnih oblikah v koncentracijskih taboriščih Gonars, Treviso, Padova, otok Rab pod vodstvom tajne taboriščne organizacije Osvobodilne fronte do 8. septembra 1943, ko je Italija kapitulirala. Tri dni kasneje, 11. septembra, je bilo taborišče že v rokah internirancev oziroma njihove OF, bivši komandant Vincenzo Cuiuli, zagrižen fašistični sadist, v taboriščnem zaporu, italijanska okupatorska posadka, dva tisoč mož, pa razorožena. Bivši interniranci, zdaj svobodnjaki, so se povezani v Rabsko brigado oborožili z njenim orožjem, organizirani v petih bataljonih (peti bataljon je bil židovski). Ponoči od 15. do 17. septembra so se premestili na kopno. Od tod se je napotili židovski bataljon na hrvaško bojišče Baniji, večina je prispela po Velebitskem kanalu v luko Baker pri Reki, kjer sta se dva hrvaška bataljona vključila v partizanske enote v NOV in POH. Trije slovenski bataljoni pa so nadaljevali do gore Mašun v pogorju Snežnik. Tu so slovesno zaprseglji ob navzočnosti političnega in vojaškega vrha slovenske partizanske vojske, nato pa se spustili z Mašuna in se razporedili vzdolž železniške proge Dunaj -Trst na odseku Postojna - Pivka. Mene je po 4. oktobru 1943 vodstvo slovenskega narodnega osvobodilnega gibanja napotilo v severno okupirano Italijo, kjer sem z italijanskim narodnoosvobodilnim gibanjem sodeloval do konca 1944. V začetku meseca marca 1945 pa sem se po sklepu narodnega slovenskega gibanja že znašel v porušenem Beogradu, na delu v zveznih organih mlade jugoslovanske federacije. Konec leta 1947 sem se želel vrniti v Slovenijo k svoji slavistiki. Toda že je bil na horizontu spor s Stalinom. Moj predpostavljeni v Vrhovnem poveljstvu JLA je pozorno poslušal, potem pa pribil: »Ljepa stvar, taj tvoj univerzitet u Ljubljani, ali front je ovdje«. Tako sem ostal izven Slovenije (razen v obdobju od maja 1978 do julija 1980, do leta 1990).

Lastne izkušnje mi pravijo: »Svobode nihče ne podarja. Za svobodo se je treba boriti. Ta resnica se potrjuje tudi danes.« Pred našimi očmi se pojavlja na raznih kontinentih vse več vročih in hladnih vojn, sledijo jim prava razdejanja, ki milijone ljudi poženejo od domačega ognjišča, drugi množično iščejo rešitve zlasti v Evropi, ta pa za zaprtimi mejami bolj skrbi za varnost v trdnjavi kot za desetsetisoče pregnancev, ki bežijo iz vojnega pekla in revščine ter vse številneje končujejo v globinah Sredozemskega morja. Tudi pri nas, v Republiki Sloveniji, se šopirijo napuh, ošabnost, korupcija, »delavske pravice se krčijo«, množična brezposelnost ogroža zlasti bodočnost mladih ljudi, revščina pa trka na vrata vse večjega števila družin, ki pošteno delajo in živijo le od dela svojih rok. Vendar, ozrmo se okrog sebe, doma in po svetu, in ugotovili bomo, da se s skupnim naporom, solidarnostjo in medsebojno pomočjo nadaljevanje trpljenja v neredu lahko obrne v smer obnove in družbenega napredka. V moralno podporo naj nam bodo tudi iskrene želje, ki se izrekajo na slovesnostih ob 70-letnici SVOBODE po vsej državi, zlasti pa zaupanje vase in v skupno moč. Vrt spominov in tovarištva naj skupaj z drugimi središči organizirane človeške solidarnosti tudi v bodoče navdihuje tako delovanje po vsej domovini.

GOVOR MAG. DANIELA WUTTIJA NA OSREDNJI PROSLAVI OB KONCU DRUGE SVETOVNE VOJNE V CELOVCU 3. 5. 2015

Pogledi več generacij na posledice nacionalsocializma

70 let je minilo od konca druge svetovne vojne, od razpada nacionalsocialističnega režima. Ali živimo torej že 70 let v svobodi? Za priče tistega obdobja, koroške Slovenke in Slovence, ki so bili še otroci ali mladina, ko so kot žrtve preživeli to temno obdobje, je tisti čas marsikdaj močno prisoten. Spomini na grozote se v svoji intenziteti velikokrat tudi po sedmih desetletjih niso zmanjšali, temveč so se v poznejših letih, na primer pri upokojenih, še povečali.

Kot vemo, grozote nacionalsocializma niso vplivale samo na tiste, ki so ga neposredno doživeli. Krivice in kršenje človekovih pravic, izključitve manjšine iz družbe, odvzem manjšinskih pravic in jezikovne enakovrednosti so tematika, ki so jo potomci neposrednih prič težkih časov, tako imenovana druga ali srednja generacija, velikokrat prevzeli tudi kot svojo življenjsko tematiko.

Pripadniki srednje generacije so kot manjšinci pogosto močno angažirani tako politično kot kulturno. Vzrok za to moramo med drugim videti tudi v podzavestnih nalogah znotraj družin. Ogromno krivico, ki so jo doživeli starši, naj bi otroci uravnovesili. Dvojezičnost in slovenski del Koroške naj bi se spet pojavila v javnosti, slovenska kultura naj bi tam spet zacvetela – prav zato, ker so nacisti samo desetletja prej hoteli izbrisati slovenščino na Koroškem.

To posebno dinamiko v družinah, da so se potomci pogosto znašli v ponovnem boju za slovenščino na Koroškem še desetletja po nacionalsocializmu, sta podpirala vsaj dva močna zunanja faktorja.

1. Koroški Slovenci in koroške Slovenke nismo samo etnična ali jezikovna manjšina (kaj od tega smo bolj ali manj, je tudi danes še visoko emocionalno). Manjšina smo tudi v smislu spominske kulture. Medtem ko je večji del Koroške preteklost zanikal in zatajeval, smo koroški Slovenci in koroške Slovenke vsa desetletja dolgo že s samo navzočnostjo predstavljali kolektivno slabo vest družbe. Medtem ko so mnogi Korošci veljali za navdušene nacionalsocialiste, še preden se je ta nečloveški režim sploh uveljavil, je velika večina Korošcev po propadu tega sistema neverjetno hitro sprejela neizrečeni konsenz molka, konsenz zatajevanja tega časa. Na to je seveda močno vplivala tudi splošna avstrijska razprava, ki se je v javnosti ohranila do začetka 1990, da je bila Avstrija žrtev nacionalsocializma. Kako grozna ironija usode, da so se za to strašno zgodovinsko laž posluževali prav partizanskega odpora: ker je bil partizanski odpor v Avstriji aktiven, naj bi bila država žrtev. Medtem ko so bili dejanski nosilci in podporniki protifašističnega odpora soočeni z najostrejšo kritiko izdajstva in so se resnične žrtve, ki jih je hotel celoten družbeni sistem iztrebiti in uničiti, ponovno znašle ob robu družbe. Posplošeno povedano, sta se zacementirali dve spominski kulturi. Prva, bistveno večja in mogočnejša, dominirajoča, v kateri so nesramno povezovali in spletili več tematik iz preteklosti, da bi oblikovali nekakšno „nemško koroško identiteto“. Tako so spletili na primer tematiko prve svetovne vojne z menda heroičnim »abverkampfom«, izidom plebiscita 1920, spominom na padle vojake nacionalsocialističnega vermahta in ne nazadnje s povojnimi poboji antifašistov. Ta nemško-koroška identiteta je lahko obstajala predvsem samo tako, da lastnih zločinov nacionalsocializma niso tematizirali, da tega obdobja niso obravnavali. In poleg tega, bistveno manjše, nemočno in družbeno povsem spregledano: spominska kultura koroških Slovenk in Slovencev in drugih skupin, ki so bile tarče nacionalsocialističnega sistema.

2. Kot drugi faktor, da se je strah za obstoj slovenskega jezika na Koroškem tako močno zasidral v našo kolektivno zavest, vidim posledico psihološke travme. Tako kot druge skupine, proti katerim se je usmeril celoten družbeni sistem, tudi koroški Slovenci in koroške Slovenke po vojni, po razpadu nacionalsocializma, niso doživeli nobene psihične kompenzacije, psihičnega odmora od antislovenizma ni bilo. Psihoanalitiki, ki so raziskovali duševne posledice dolgotrajnih grozot, kot so to bile grozote nacionalsocializma, so odkrili, da je bil za zaceljenje duševnih ran posebno pomemben čas po drugi svetovni vojni, po razpadu režima. Toda kot tudi pri drugih skupinah žrtev, se je hudi čas za koroške Slovence in Slovenke še po letu 1945 nadaljeval: leta 1958 in 1959 so pod strašnim pritiskom nemških nacionalnih domovinskih organizacij odpravili obvezen dvojezični pouk na jugu Koroške in s tem še po vojni prispevali k delitvi v „binarne kategorije“ - tu večinski narod, ki ne obiskuje slovenskega pouka, tam manjšinci, ki hodijo v dvojezično šolo. Ali si bil torej „normalen“ Korošec ali del manjšine. Ta tematika se je ponovila še desetletja pozneje, v 1980-ih letih, ko so desničarji okoli hajmatdinstina še zadnjič skušali zacementirati jezikovno delitev koroških otrok v šolah. Tako imenovani „ortstafelsturm“ leta 1972 je bivše žrtve nacionalsocializma nedvomno vrgel v pretekle čase. Mnogo časovnih prič se je ponovno počutilo kot v času Hitlerja, spet so se bali za svoje življenje. 1970-ta in 1980-ta leta so stala v znamenju velikih demonstracij za ali proti dvojezičnosti in proti Slovincem na Koroškem. Sproženih je bilo nešteto sovražnih akcij. Kdo je dejansko odgovoren, ali ne bi bili le manjšinci sami odgovorni za antislovenizem, še danes buri

Foto: Sebastian Trampusch

duhove. A to ni edino. Še v letu 2006 je tedanji deželni glavar objavjal v koroških časopisih: „Koroška bo enojezična!“ in s tem povsem nečloveško instrumentaliziral nedvomno še zmeraj navzoče strahove iz preteklih časov.

Torej so se psihološke travme, ki jih je povzročal nacionalsocializem v vseh desetletjih po razpadu tega režima, kopičile, namesto da bi se blažile. Gotovo je to eden glavnih vzrokov, da trpi veliko nekdanjih tarč še v visoki starosti. In gotovo tudi glavni vzrok, da je borba aktualna še za nadaljnje generacije.

Mnogo pripadnikov današnje srednje generacije, mnogo otrok časovnih prič, je doraščalo prav v teh narodno politično vročih časih: v 1970-ih preteklega stoletja. V teh letih mladosti, kot šolarke in šolarji ali študentke in študenti, so iz bližine in na lastnem telesu doživljali na primer ortstafelsturm, šolske razprave in celoten antislovenizem tega desetletja. Deloma so se močno politizirali. Zavzemali so se za svoje kolektivne pravice. Marsikdaj skoraj ni šlo drugače: kot vidne pripadnice in vidni pripadniki manjšine in ne nazadnje kot otroci bivših tarč nacionalsocialističnega sistema so občutili podoben antislovenizem, kot so ga doživljali starši desetletja poprej. V njihovem psihičnem in emocionalnem doživetju se je antislovenizem teh let neposredno pojavil kot kontinuiteta nacionalsocializma. Obe generaciji, tako starejšo kot tudi srednjo, je to močno povežalo. V teh brizantnih časih je bilo povsem jasno vidno, da protislovenska krivica še obstaja, da obstaja še mnogo nalog iz prejšnjega časa: na primer, končno izpostaviti pravico ali ponovno skrbeti za to, da slovenska beseda na Koroškem ne izdahne.

Z vidika teh borbenih desetletij, z vidika podzavestnih in zavestnih ter družinskih nalog, pravica in enakopravnost tudi danes še nista doseženi. Toda v zadnjih dveh, treh desetletjih smo se, ne da bi se tega kot pripadnice in pripadniki manjšine dobro zavedali, znašli v povsem drugačnih časih. V postmodernih časih brez mej, kjer sta potrebni tako osebna fleksibilnost kot tudi mobilnost, in identiteta ne velja več za zacementirano za vse življenje, stoji pod vprašajem tudi narodna identiteta, stojijo pod velikim vprašajem velike narodne pripovedi prejšnjega stoletja. Glede na te velike negotovosti današnjega časa, na družbene in socialne izzive in ogromno kompleksnost, je nešteto vnukinj in vnukov bivših tarč nacionalsocializma od doma dobro pripravljenih. Tudi današnja mladina bolj ali manj občuti breme prejšnjih časov, vendar je velikokrat že izredno uspešna pri tem, kako to breme spreobrniti v resurse. Tematike, ki so tako pomembne v življenju prejšnjih generacij, najdemo tudi v življenju današnje mladine, vnukov in vnukinj bivših tarč nacionalsocializma. Toda razširile so se bistveno, ne ožajo se več, in predvsem ne obremenjujejo več tako, kot so morda bremenile prejšnje generacije. Zelo dober primer

za to je današnja gledališka predstava, ki bo sledila sporedu: Stare teme so velikokrat obogatene s kreativnostjo, raznolikostjo, raznimi izhodi in rešitvami ali novimi vprašanji. Kot je to deloma opaziti tudi že pri srednji generaciji. Točno to najbrž tudi bogati veliko pripadnikov in pripadnic „tretje generacije“: dobro je čim več vedeti o družinski preteklosti, s tem priti do določenih zaključkov in se hkrati čutiti varne v obdelovanju novih in drugih tem.

Kar je danes še potrebno, je približevanje raznih pripovedi o zgodovini na Koroškem. Pri tem je pomembno, da se obvezno izogibamo skozi desetletja uveljavljenemu dominiranju in načinu o preteklosti nad drugimi, kar gotovo negativno vpliva na približevanje. Naj bi nastal spomin, ki vključuje, namesto da izključuje, ki tudi dovoljuje ambivalence. Spomin, ki presega nacionalne in etnične meje, brez zatajevanja in molčanja, sedaj, več kot 70 let pozneje. Trenutno marsikaj kaže v pravo smer, koroška spominska kultura se že bistveno spreminja. A dela je še veliko.

Tudi koroški Slovenci naj bi bolj odkrito ravnali s svojo preteklostjo. Nešteto naših »heroičnih pripovedi« iz časa nacionalsocializma morda služi samo prekrivanju resničnih obremenitev. Počasi bi se tudi lahko odpirali neštetim koroškim družinam, ki so se iz raznih razlogov odrekle slovenskemu jeziku. Mnoge teh družin dandanes vidijo slovenščino kot obogatitev in velikokrat tudi že povsem odprto ravnajo s svojimi slovenskimi koreninami. Rad bi posvaril tudi pred tem, da znotraj manjšine delimo spomin na preteklost v npr. »partizanski« ali »komunistični« oziroma »katoliški spomin«. Gotovo je tudi tu možno najti skupne poti spomina. Natančno tako, kot je gotovo tudi možno najti skupne poti znotraj osrednjih organizacij. V mnogih primerih morda predvsem še mi sami, manjšinci, razmišljamo enodimenzionalno, po starih kategorijah. Morda bi nas prav takšno, bolj odprto, mišljenje, privedlo še bistven korak naprej, v pravo, novo svobodo. Danes, več kot 70 let pozneje.

Hvala lepa!

GOVOR BOGDANA OSOLNIKA, ČLANA SVETA ZB, NA SLOVESNOSTI OB PRAZNIKU ZB IN DRŽAVNEM PRAZNIKU DNEVU UPORA PROTI OKUPATORJU V FESTIVALNI DVORANI V LJUBLJANI 27. 4. 2015

Posebnost letošnjega praznika upora je v tem, da mu bo že čez nekaj dni sledila 70. obletnica konca 2. svetovne vojne. To bo priložnost, da bomo ob pregledu splošne zgodovine s ponosom ugotovili prispevek slovenskega NOB k skupni zmagi nad fašizmom.

Neizpodbitno zgodovinsko dejstvo je, da sta v 2. svetovni vojni Hitler in Mussolini okupirala in razkosala Slovenijo, in da sta nameravala uničiti slovenski narod ter si prilastiti njegovo ozemlje. Samo to dejstvo je dovolj za ugotovitev, da je vsako sodelovanje s tem okupatorjem zavrženo dejanje, ne glede na to, kako se poskuša opravičevati.

Foto: Jožica Hribar

Slovenija je bila osamljena in po ustanovitvi ustaške države tudi odtrgana od ostalih delov Jugoslavije. V popolni brezizhodnosti in osamitvi se je zgodil že po mesecu dni okupacije izjemen in skoraj neverjeten zgodovinski dogodek, ki mu ni bilo enakega v okupirani Evropi. Predstavniki najpomembnejših družbenih in nazorskih skupin so ustanovili protifašistično organizacijo OF in sprejeli odločitev o uporabi okupatorjem. To so bili sokoli, krščanski socialisti, komunisti in samostojni kulturni delavci. Še posebno pomembno je bilo sodelovanje krščanskih socialistov, ki sta jih vodila Edo Kocbek in Tone Fajfer. To je omogočilo, da se je osvobodilni fronti pridružilo veliko Slovencev iz vernih družin in da je bilo v partizanih veliko vernih borcev, pa tudi nekaj duhovnikov.

Osvobodilni fronti se je pridružila večina Slovencev in tako je nastalo široko osvobodilno gibanje po vsej Sloveniji. To je omogočilo, da se je iz prvih čet prostovoljcev razvila tudi slovenska narodnoosvobodilna, partizanska vojska. Ta vojska je prestala vse italijanske in nemške ofenzive in dala svoj prispevek k evropskemu protifašističnemu zavezništvu.

Zgodovina ocenjuje obdobja in dejanja narodov po tem, kar so zapustili novim rodovom, jim omogočali napredek ter odpirali nove horizonte. Če upoštevamo ta merila, lahko ugotovimo pomembne pridobitve v NOB, ki jih danes uživamo vsi Slovenci, čeprav se mnogi tega ne zavedajo.

Sredi boja je iz dravske banovine nastal slovenski narod, enakopraven z drugimi evropskimi narodi, rodila se je slovenska republika in bili so uzakonjeni osnovni elementi njene državnosti, ki so predstavljali tudi temelj kasnejše državne ureditve in osamosvojitve Republike Slovenije. Bila je osvobojena Primorska, dobili smo pristop do Jadranskega morja, kar je sicer po vojni moralo biti potrjeno z meddržavnimi sporazumi.

Seveda se bomo morali ob 70. obletnici soočiti tudi z vsem hudim, ki ga je povzročila 2. svetovna vojna. V svetu je zahtevala 40 milijonov življenj, v Evropi so ostala za njo številna prikrita grobišča in kupi pepela človeških žrtev.

Pri nas je ta vojna pustila globoke rane, zlasti zaradi grozodejstev ob njenem koncu. Mi, borci, nismo odgovorni za to, kar se je takrat zgodilo, toda ta nečloveška dejanja obžalujemo in obsojamo.

O vsem tem bi se po 70 letih že lahko razčistila vsa resnica, da bi se prenehalo zlorabljanje preteklosti za politično manipuliranje in sovraštvo. Po 70 letih je že čas, da se v politiki zapre dosje druge svetovne vojne.

Kakor je bila zgodovinska nujnost, da dvignemo upor proti okupatorjem, tako je zdaj nujno, da premagamo razkol v slovenskem narodu, ki ga je povzročila 2. svetovna vojna. Vse sile moramo strniti za rešitev perečih vprašanj sedanjosti in prihodnosti, za ohranitev samostojnosti in suverenosti slovenskega naroda.

UVOD, PRIDIGA IN ZAKLJUČEK MAŠE PATRA BOGDANA KNAVSA NA ŠARHOVEM POHODU NA POHORJU 26. 4. 2015

UVOD V MAŠO

Spoštovani vsi navzoči, dragi prijatelji in tovariši, ki nas družijo ista vera v človeka in v tistega, ki presega vse, kar je človeškega!

Danes smo se zbrali na tem kraju najprej kot ljudje, ki verjamemo, da je poslanstvo človeka živeti v svobodi in prijateljstvu, zato bomo počastili te, ki so za ti dve vrednoti tudi umrli. Zbrali smo se tudi kot Slovenci, ki ljubimo materni jezik in občudujemo ljudi, ki so zanj darovali življenje. Zbrali pa smo se tudi kot kristjani, ki verjamemo, da bratska vez s smrtjo ne preneha. Zato bomo opravili sveto daritev za pokoj duš teh, ki so z molitvijo očenaša ali pa le z vzdihom k Večnemu umrli na tem kraju – da bi bil Bog do njih usmiljen.

Naj bo Bog, ki je dobrota sama, velikodušen tudi do nas in naj nam pomaga, da bomo to sveto daritev, v katero bomo na poseben način vključili spomin na padle partizane Pohorskega bataljona, opravili s čistimi srci.

PRIDIGA

Spoštovani svojci, dragi rojaki, prijatelji in občudovalci vseh padlih iz Pohorskega bataljona,

dovolite mi, da najprej omenim legendarno osebnost slovenske domoljubne in vojaške enote Pohorskega bataljona. To ime je Alfonz Šarh. V njegovem imenu danes prepoznamo vse borce te pohorske odporiške enote in preko njega tudi vse slovenske domoljube. V njegovem življenju je posebljena vsa slovenska zgodovina 20. stoletja, saj se je Alfonz Šarh bojeval na soški fronti na Primorskem, z generalom Maistrom je vzpostavljal severno slovensko mejo ter nekaj let pozneje skušal ob porazu vojske Kraljevine Jugoslavije rešiti, kar se je rešiti dalo.

Tudi njegova družina simbolno predstavlja usodo mnogih Slovencev. Njegova žena in kar osem otrok je bilo odpeljanih v Auschwitz. Toda njegovi sinovi so bili vredni visokih idealov svojega očeta, saj so se rešili iz ujetništva in se mu pridružili v odporiškem gibanju na Pohorju. V Šarhovi družini gre za pretresljivo zgodbo, v kateri so se trije dečki osvobodili nacističnega ujetništva, da bi lahko potem svoja življenja darovali za ideale, ki jih je nosil v sebi njihov oče. To so bile ideje svobode, domoljubja, predvsem

Foto: Jožica Hribar

pa ljubezni do slovenske besede in zemlje, vse te ideje pa so bile prežete s krščansko vero in ljubeznijo. Oče Alfonz Šarh je delil s svojimi sinovi prav vse, svoje upe in sanje, svojo poštenost in pogum, ob koncu pa tudi zadnji junaški boj in poslednje trenutke svojega življenja. Ob takšnem veličastnem liku tudi nas navdaja upanje, da njegova žrtev in žrtve njegovih sinov niso bile zaman.

Spoštovani, danes vse nas zavezuje ideal padlih partizanov Pohorskega bataljona, zato čutimo etično dolžnost, da se jih spomnimo in počastimo njihov spomin.

Kakor velika večina takratnega kmečkega prebivalstva, od odraslih mož preko mladih fantov do še neodraslih dečkov, so tudi borci te pohorske enote v svojem srcu nosili krščansko vero. To nedeljo smo še v velikonočnem času, kar pomeni, da kristjani verujemo, da smrt nima zadnje besede, tudi ne trpljenje in ne bolečina, ampak da je smrt novo rojstvo ali prehod v novo življenje. Toda, spoštovani in dragi navzoči, preden bomo kristjani obudili vero v svojih srcih, da bo za očeta Šarha, njegove sinove in vse padle partizane Pohorskega bataljona nastopil čas vstajenja, moramo obuditi njihovo podobo in v svoji srcih zaživeti spomin nanje. Ta spomin bomo toliko lažje obudili, kolikor bolj bodo njihovi ideali zmagovali tudi v naših srcih in v naši zavesti, kar pomeni, da bomo odslej tudi mi za svoje temeljne človeške odnose, ki jih izražamo v slovenskem jeziku, sposobni kaj žrtvovati. Takrat bomo mogli tudi mi kaj žrtvovati za svojo domovino in za slovensko državo, o kateri so lahko borci Pohorskega bataljona le sanjali. Med borci Pohorskega bataljona so bili na eni strani zreli možje in na drugi strani mladeniči, pravzaprav še otroci. Toda v srcih vseh je bila ista vera, da je prave vrednote ne samo vredno živeti, ampak zanje tudi kaj pretrpeti, da, celo darovati svoje življenje. Slednjega ta trenutek nihče od nas ne zahteva. Toda misliti na druge, živeti za druge, se zanje žrtvovati, to je zahtevno tudi danes, v tej pomladi, prav tako, kakor je bilo v zimi leta 1943.

Kristjani smo ta mesec praznovali nedeljo Božjega usmiljenja. Ko smo vsi ponosni na tolikšno velikodušnost pohorskih borcev, moramo vendarle sprejeti, da njihova vojaška enota ni bila sestavljena iz nad-ljudi, ampak da so tudi njeni junaki bili samo človeška bitja, zato jih ta trenutek tudi mi prepuščamo božjemu usmiljenju. Kristjani verujemo, da je Bog velikodušnejši od našega srca in se tudi mi pri njegovi ljubezni učimo drug drugemu odpuščati, se sprejemati, in smo se sposobni obdarovati. Zato vas danes vabim, da borcev Pohorskega bataljona ne obdarujemo samo z dostojnim spominom, ampak da tudi v velikem spoštovanju izgovorimo njihovo ime. Njihovo ime nas spominja na žrtev in v nas prebuja zavest, da še tolikšna bolečina, padec ali poraz, ne morejo ugonobiti naroda, če nosi v srcu vero, da ima

svoje poslanstvo na tem svetu. V to poslanstvo so Alfonz Šarh, njegovi sinovi Lojzek, Pepček in Vanček ter vsi borci Pohorskega bataljona verjeli. Te ideje so uresničevali za svojimi vzorniki, kot so bili blaženi Slomšek in nezlomljivi general Maister.

Današnja nedelja je tudi nedelja Dobrega pastirja. Zato danes molimo, da bi tudi današnji in prihodnji slovenski voditelji bili takšni biblični Dobri pastirji, ki bi bili pripravljene za svoje ljudstvo kaj žrtvovati, nekaj pretrpeti, predvsem pa ga velikodušno obdariti s svojim delom in življenjem. Ta lik je v sebi uresničil oče Alfonz Šarh za svoje sinove in za vse borce Pohorskega bataljona. Naj njegov lik zaživi in postane zvezda vodnica tudi današnjim slovenskim voditeljem. Vsi potrebujemo takšno svetlo podobo, ki nas bo bodrila, saj vemo, da vzpostavljanje miru pogosto zahteva še večji pogum kot sama vojna.

Zato lahko zaključimo s spoznanjem, da za vse Slovence danes nastopa trenutek, ko smo vsi poklicani k veri v poslanstvo slovenskega naroda in tudi države. Kristjani bomo etično moč za prebuditev črpali iz molitve in evharistične daritve, vsi ljudje dobre volje, verni in neverni, pa iz globin svojega srca, kjer pri vseh tlijo vrednote tukaj padlih. Vsi bomo iz globine svojih duš lahko zaslišali njihov glas, smeh, jok, pa tudi vzklík, da je življenje najlepše takrat, ko ga darujemo za druge.

ZAKLJUČEK MAŠE

Spoštovani vsi navzoči, dragi prijatelji in tovariši! Opravili smo sveto daritev za padle partizane Pohorskega bataljona, ki jih spoštujemo in občudujemo. Kristjani verjamemo, da so že na cilju in da je dobri Bog sprejel njihovo žrtev. Vsi mi pa smo še vedno na življenjskem potovanju, na tej poti padamo in vstajamo, si izrekamo besede prijateljstva in tovarštva ter si odpuščamo.

Vsi padli partizani Pohorskega bataljona pa nas obvezujejo, da si v svojem času in prostoru prizadevamo za mir v svojih srcih in v svoji družbi, za prijateljstvo in ljubezen, za kar so oni umrli. Naj nas na tej poti in pri delu za mir spremlja Božji blagoslov.

B. PODPORA ZZB NOB SLOVENIJE POZIVU ZA NOTIFIKACIJO NASLEDSTVA AVSTRIJSKE DRŽAVNE POGODBE, POSLANA DRŽAVNEMU ZBORU REPUBLIKE SLOVENIJE

ZZB za vrednote NOB Slovenije se pridružuje pozivu za notifikacijo nasledstva, ki ga je Državnemu zboru poslalo večje število pobudnikov na čelu z dr. Francetom Bučarjem in dr. Ivanom Kristanom, da brez odlašanja sprejme akt o notifikaciji nasledstva Republike Slovenije po nekdanji skupni državi Jugoslaviji glede Avstrijske državne pogodbe (ADP).

Poleg argumentov, ki jih navajajo pobudniki v svojem pozivu, ZZB za vrednote NOB Slovenije posebej poudarja zgodovinski vidik graditve naše državnosti med narodnoosvobodilnim bojem proti nacifašizmu in veliko število življenj, žrtvovanih za ta cilj.

Republika Slovenija ni vezana samo na kontinuiteto Jugoslavije kot članice protifašistične koalicije, ampak je znotraj nje utrjevala svojo državnost, ter je kot del Jugoslavije ohranjala svojo neodvisnost.

Avstrijska državna pogodba, sklenjena leta 1955, je pomembna za Slovenijo tudi s stališča odgovornosti Avstrije za njeno udeležbo v drugi svetovni vojni na strani Nemčije (17. čl. ADP - obveznost urejanja vojnih grobov in spomenikov) ter razpolaganje z avstrijsko lastnino na ozemlju Slovenije (drugi odstavek 27. čl. ADP).

S spoštovanjem.

Številka: 011-2/15
Ljubljana, 14. 5. 2015

Tit Turnšek
predsednik

Obveščeni tudi:

1. dr. Franc Bučar
2. dr. Ivan Kristan
3. Vlada RS
4. Ministrstvo za zunanje zadeve

C. PROTEST PROTI NEOFAŠISTIČNI PROVOKACIJI 23. MAJA 2015 V GORICI (ITALIJA)

Zveza združenj borcev za vrednote NOB Slovenije izraža ogorčenje in hkrati zaskrbljenost ob napovedi, da bo v Gorici (Italija) 23. maja 2015 vsedrjavno zborovanje italijanskih neofašistov - pripadnikov zloglasne organizacije "Casa Pound".

Ocenjujemo, da je zborovanje neofašistov na Goriškem, v krajih najhujših in še ne kaznovanih fašističnih zločinov, storjenih neposredno po koncu 1. in med 2. svetovno vojno, groba in žaljiva provokacija, s katero naj bi poskušali rušiti dobre odnose med Slovenijo in Italijo ter ustaviti skupno graditev nove demokratične in protifašistične Evrope!

Upamo, da bodo lokalni in državni organi oblasti Italije preprečili poskuse spodbujanja nezaupanja in celo sovraštva, kar smo z velikimi težavami in odrekanjem premagali v 70 letih po krvavi 2. svetovni vojni.

Tit Turnšek
predsednik ZZB NOB Slovenije

Obveščeni:

- Ministrstvo za zunanje zadeve RS
- Mediji

D. AKTIVNOSTI DELOVNIH TELES IN ORGANOV ZVEZE OD 1. 5. DO 31. 5. 2015

Zap. št.	Delovno telo - organ	Datum seje	Dnevni red
1	Predsedstvo zveze	5. 5. 1. 5. 1. 5. 2. 5. 3. 5. 4. 5. 4. 5. 4. 5. 4. 5. 6. 5. 7. 5. 8. 5. 8. 5. 8. 5. 8. 5. 8. 5. 9. 5. 12. 5. 12. 5. 15. 5. 16. 5. 18. 5. 23. 5. 24. 5. 25. 5.	<p>Poročilo o uresničevanju sklepov in potrditev zapisnika prejšnje seje; Sklep o sestavi partizanske delegacije na proslavi ob 70. obletnici zmage v Moskvi; Informacija o pripravah proslav ob 70. obletnici zmage v Ljubljani in na Poljani; Odgovor na sklepe Skupščine ZB NOB Sežana o kolektivnem članstvu združenja Komen; Informacija o odločbi Ministrstva za obrambo o sredstvih za naloge ZB v javnem interesu; Notifikacija avstrijske državne pogodbe; Tekoče finančne zadeve; Druga medsebojna obvestila in dogovori.</p> <p>Člani predsedstva so se udeležili:</p> <ul style="list-style-type: none"> - prvomajskega srečanja na Javorovici; - slovesnosti ob 70. obletnici osvoboditve in 40. obletnici postavitve spomenika v Križu pri Trstu; - proslave ob 70. obletnici ustanovitve prve slovenske vlade v Ajdovščini; - proslave ob 70. obletnici osvoboditve Ribnice; - spominske slovesnosti ob 70. obletnici poboja intelektualcev v Smrečju pri Turjaku; - osrednje prireditve ob 70. obletnici osvoboditve Kočevja; - proslave in podelitve priznanj članom ZB Vojnik – Dobrna; - slovesnosti ob 70. obletnici osvoboditve na Sinjem vrhu; - proslave ob 70. obletnici osvoboditve Vrhniko izpod nacifašističnega okupatorja; - spominske slovesnosti na Orlah, posvečene padlim v zadnjih bojih za Ljubljano; - svečanosti ob odprtju razstave v počastitev 70. obletnice zmage nad nacizmom in fašizmom v Mokronogu; - osrednje proslave ob 70. obletnici osvoboditve v Lenartu; - sprejema pri predsedniku RS Borutu Pahorju ob praznovanju 70. obletnice konca II. svetovne vojne; - državne proslave ob 70. obletnici konca II. svetovne vojne v ljubljanskih Križankah; - slovesnosti ob 70. obletnici osvoboditve mesta Zagreb; - prireditve ob 70. obletnici zmage nad nacifašizmom na Trgu republike v Ljubljani; - podpisa pogodbe o financiranju Zveze za leto 2015 na Ministrstvu za obrambo; - sestanka z veleposlanikom ZDA Brentom R. Hartleyem; - Dneva Slovenske vojske v Rakičanu pri Murski Soboti; - proslave ob 70. obletnici zadnjih bojov v II. svetovni vojni na evropskih tleh na Poljani; - sestanka v DZ RS s parlamentarno skupino SD; - slovesne prireditve ob Dnevu mladosti – radosti v Kumrovcu; - slovesnosti v spomin na tragičen dogodek v Peternelu v Goriških Brdih; - premiere filma o Bogdanu Osolniku v Novem mestu;
2	Kolegij predsednika Zveze	Vsak torek, razen prvega v mesecu	
3	Kadrovsko kandidacijska komisija	20. 5.	Pregled kadrovskih predlogov združenj po posameznih funkcijah in delovnih organih; Razno.
4	Mladinska komisija	28. 5.	Pregled in potrditev zapisnika 11. seje; Pregled aktivnosti za vzpostavitev nacionalne mladinske organizacije; Razno.

POMLADNA AKCIJSKA PONUDBA ZA DRUŠTVA v HOTELU ZDRAVILIŠČE LAŠKO

Veljavnost akcije: 1. 6. 2015 – 16. 7. 2015, prihodi vsak dan

Hotel	4 dni / 3 noči	6 dni / 5 noči	8 dni / 7 noči
Zdravilišče Laško****	188 €	304 €	413 €
Akcijska cena	103,40 €	167,20 €	227,15 €

Cena velja na osebo v dvoposteljni sobi standard. Turistična taksa ni vključena in znaša 1,27 € /dan/osebo. **ENOPOSTELJINA SOBA BREZ DOPLAČILA.**

Paket vsebuje:

- pijačo dobrodošlice,
- polpenzion,
- namestitev v dvoposteljni sobi standard,
- neomejeno kopanje v bazenih s termalno vodo obeh hotelov Thermane Laško (tudi na dan odhoda),
- vstop v Fitness Center,
- kopalni plašč v sobi,
- dostop do brezžičnega interneta v sobi,
- bogat program animacije, sprostitve in rekreacije,
- **1 x Mini razvajanje / masaža telesa v Centru Zdravja in Lepote v Hotelu Zdravilišče**
- **posvet pri specialistu fiziatru v Hotelu Zdravilišče Laško**
- **30 % popusta na zdravstvene in wellness storitve v času bivanja.**

Popusti za otroke:

- Otroci do 4, 99 leta (brez svojega ležišča) bivajo brezplačno.
- Otroci od 5. do 14.99 leta na dodatnem ležišču otroški pavšal 25 €.

Ostala doplačila: po rednem ceniku 2015.

Na posebno ponudbo NI dodatnih popustov. Na paket NE VELJA popust iz naslova Zlate kartice Thermana club.

Ostali popusti: Na posebno ponudbo NI dodatnih popustov. Na program NE VELJA popust iz naslova Zlate kartice.

Geslo za rezervacije: **AKCIJA DRUŠTVA**

THERMANA Laško
Družba zdravilne vode

Zdraviliška c. 6, SI-3270 Laško, +386 (0)3 423 2100,
info@thermana.si, www.thermana.si